

Шляхи реалізації створення здоров'язберігального освітнього середовища у вищому навчальному закладі

Микитюк О.М.

Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Анотація:

Виявлені особливості організації і створення здоров'язберігального освітнього середовища у вузі. Вони передбачають створення спеціальних умов для реалізації структурно-функціональної моделі організації здорового способу життя студентів. Модель включає в себе педагогічні, організаційні, матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні, інформаційно-методичні, кадрові і фінансово-економічні умови. Проведено анкетування 95 студентів 1-3 курсів. Встановлено, що рівень факторів ризику для здоров'я студентів достатньо високий: поширеність куріння становить 47%, алкогольні напої вживають більше 20%. Виявлено, що число студентів з активною фізичною діяльністю становить не більше 45%. Більшість студентів вважає, що за своє здоров'я відповідають вони самі, готові і хочуть отримувати інформацію з формування здорового способу життя. До особливостей організації здоров'язберігального освітнього середовища відносяться принципи організації здоров'язбереження, культуровідповідності, валеологічний, природовідповідності, наступності, інтеграції, педагогічної підтримки, гнучкості.

Микитюк О.М. Пути реализации создания здоровьесберегательной образовательной среды в высшем учебном заведении. Выявлены особенности организации и создания здоровьесберегающей образовательной среды в вузе. Они предусматривают создание специальных условий для реализации структурно функциональной модели организации здорового образа жизни студентов. Модель включает в себя педагогические, организационные, материально-технические, санитарно-гигиенические, информационно-методические, кадровые и финансово-экономические условия. Проведено анкетирование 95 студентов 1-3 курсов. Установлено, что уровень факторов риска для здоровья студентов достаточно высок: распространенность курения составляет 47%, алкогольные напитки употребляют более 20%. Обнаружено, что число студентов с активной физической деятельностью составляет не больше 45%. Большинство студентов считают, что за свое здоровье отвечают они сами, готовы и хотят получать информации по формированию здорового образа жизни. К особенностям организации здоровьесберегающей образовательной среды относятся принципы организации здоровьесбережения, культуросоответствия, валеологический, природосоответствия, последовательности, интеграции, педагогической поддержки, гибкости.

Mykytyuk O.M. Ways to implement a health protective educational environment in higher education. The features of organization and creation of health protective educational environment are exposed in higher institute. They foresee creation of the special terms for realization structurally of functional model of organization of students' healthy way of life. A model plugs in itself pedagogical, organizational, material and technical, sanitary-hygienic, informatively-methodical, skilled and financial economic terms. A questionnaire is conducted 95 students of 1-3 courses. It is set that the level of factors of risk for the health of students is high enough: prevalence of smoking is 47%, swizzles use more than 20%. It is discovered that the number of students with active physical activity makes not more than 45%. Most students consider that for the health they are responsible, ready and want to get information on forming of healthy way of life. Principles of organization of health protective behave to the features of organization of health protective of educational environment, nature protective, valeological, sequence, integration, pedagogical support, flexibility.

Ключові слова:

освітній, здоровий, спосіб життя, середовище.

образовательный, здоровый, образ жизни, среда.

educational, healthy, way of life, environment.

Вступ

Проблема збереження здоров'я підростаючого покоління є однією з глобальних проблем сучасного суспільства. Зазначена проблема актуальна як для дошкільної, так і шкільної освіти, так і для студентського середовища, адже негативний екологічний стан навколишнього середовища, недостатня ефективність системи охорони здоров'я, зниження життєвого рівня родин провокують погіршення здоров'я дітей від самого народження.

Питання компетентнісного підходу щодо збереження здоров'я дитини, учня, студентів досліджувалось багатьма науковцями, зокрема Г. Апанасенко, Н. Бібік, Т. Бойченко, О.Г.Гладощук, О.Д. Дубогай, Л.Ващенко, І. Зимня, О.Локшина, О.Овчарук, О.Пометун, О.Шиян [1-5] та рядом інших вітчизняних та зарубіжних дослідників [10-13]. Україна до кінця другого тисячоліття пройшла стадію індустріального суспільства і вступає в постіндустріальне, інформаційне суспільство, де на перше місце висувається людський фактор. При цьому сучасний освітній рівень, умови праці і все зростаюча напруженість розумової діяльності вимагають від фахівця не лише відповідної кваліфікації, високого освітнього та культурного рівня, а й міцного здоров'я, гарної фізичної та функціональної підготовленості,

високих моральних і вольових якостей. Стан здоров'я молоді є найважливішою складовою здорового потенціалу нації, тому збереження і розвиток здоров'я студентів і формування у них здорового способу життя (ЗСЖ) сьогодні має пріоритетне значення. Не дивлячись на велику кількість наукових праць, питання шляхів реалізації створення здоров'язберігального освітнього середовища у навчальному закладі розкрито не повністю. Не випадково останнім часом підвищується роль вищої школи як соціального інституту, що формує не тільки компетентного спеціаліста, але й повноцінну, здорову особистість з такими сформованими якостями і властивостями особистості як соціальна активність, орієнтація на здоровий спосіб життя, естетичні ідеали та етичні норми життя. В даний час дуже гостро стоїть питання про стан здоров'я студентської молоді – сьогодення і майбутнє інтелектуального і трудового потенціалу нашої держави.

Зниження рівня здоров'я студентської молоді – одна з актуальних проблем сучасного суспільства. Велику частку відповідальності у вирішенні даної проблеми прийнято покласти на освітній заклад. Ефективність професійної освіти і виховання багато в чому визначаються рівнем здоров'я студентів, а якість освіти не може розглядатися поза контекстом трудовитрат і здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Цілі і завдання, які вирішуються у освітній галузі, не

можуть не порівнюватися з психолого-педагогічними і фізіологічними закономірностями навчально-трудої діяльності, психофізичними можливостями студентів; без цього мета освіти багато в чому втрачає свою соціальну та особистісну значимість. Студенти – це соціальний прошарок населення, який можна віднести до групи підвищеного ризику, тому що на непрості вікові проблеми студентів (адаптацію до фізіологічних і анатомічних змін, пов'язаних з процесами дозрівання; високе психоемоційне і розумове навантаження, пристосування до нових умов проживання та навчання; формування міжособистісних взаємин поза сім'єю) накладається негативний вплив кризи практично всіх основних сфер суспільства і держави [1,2,3,4,5].

Як показують дослідження, освітній процес у ВНЗ не сприяє здоровому способу життя. У студентів ВУЗів віку 17-25 років у місті в 50% випадків спостерігається низька фізична активність, у той час як самооцінка фізичної активності суттєво перевищує реальну. При цьому студенти з низькою фізичною активністю досить активно споживають психоактивні препарати (алкоголь, тютюн, наркотики). У працях, присвячених різним аспектам названої проблеми, намітилася тенденція до переосмислення способів її вирішення, відображається зміщення акценту зі сфери медицини в сферу педагогіки. Педагогами обговорюються шляхи та умови формування ЗСЖ учнівської молоді, ведеться пошук стратегічних орієнтирів його досягнення (Г. Апанасенко, Л.Д. Козлова, Т. Кружиліна, та багато інш.). Сучасні дослідники відзначають, що спроби реанімувати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову діяльність у вузі старими організаційними формами, як правило, не дають бажаних результатів. Широке використання в освітньому процесі таких форм, як консультації, спецкурси, додаткова освіта, тренінги з питань здорового способу життя, майже не проводяться.

А.М. Столяренко та інші пропонують створювати такі програми і технологічні моделі формування ЗСЖ, котрі б істотно змінили б проблемну ситуацію, ставлення студента до свого способу життя. У документах про освіту особлива увага приділяється проблемам здоров'я і ЗСЖ учнівської молоді. Коригувати існуючий спосіб життя, формувати ЗСЖ студента можливо за допомогою формування педагогічної стратегії його орієнтування на ЗСЖ. Дана стратегія як діяльнісно-цільового компонента педагогічного забезпечення передбачає наявність мети, педагогічних умов, методів, прийомів і засобів досягнення, етапів і передбачає здійснення певних педагогічних дій, що сприяють розумінню студентом значущості діяльності, спрямованої на самозбереження і самореалізацію в різних областях, усвідомлення цінності ЗСЖ, збагачення досвіду здоров'язберігаючої діяльності.

Робота виконана по плану НДР Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Мета, завдання, матеріал і методика.

Метою досліджень є намагання сформулювати виклики і окреслити шляхи реалізації створення

здоров'язберігального освітнього середовища у навчальному закладі.

Результати дослідження.

Отже, можна окреслити виклики, що визначають причинно-наслідкові зв'язки стану низького рівня культури життя студентської молоді:

- недостатня увага в педагогічній діяльності викладачів. В тому числі і фізичної культури, які мало уваги приділяють процесу передачі досвіду, теоретичних і методичних знань студентам, не формують практичні уміння і навички на заняттях фізичної культури, оздоровленню, не формують потребу фізичного самодосконалення; – відсутність підручників, посібників для масового використання з методики фізичного самовиховання, з основ здорового способу життя, що розглядають цю проблему як багатогранну, багатофакторну і багатофункціональну;

- відсутність фундаментальних соціальних та педагогічних технологій формування культури здорового способу життя особистості та державної системи впровадження інновацій. Це призвело до значного посилення вікового погіршення адаптації студентів, наслідком чого є серйозні медичні та соціально – психологічні проблеми, що виникають в тій чи іншій формі у студентів. Так, ми провели анкетування студентів 1,2,3 курсів в ЛІМІ (2011). Час проведення анкетування – жовтень 2011 року. Анкетування анонімне. Кількість респондентів – 95 студентів. Кількість питань – 20, питання закритого і відкритого типу.

Згідно результатів анкетування, рівень факторів ризику серед студентів достатньо високий: поширеність куріння становить 47%, алкогольні напої вживають більше 20%, число студентів, що виявляють активну фізичну діяльність – не більше 45%. У той же час, більшість студентів вважає, що за своє здоров'я відповідають вони самі, готові і хочуть отримувати інформацію з формування здорового способу життя. Орієнтування студента на ЗСЖ як педагогічну стратегію можна включати в педагогічне забезпечення освітнього процесу вузу, який повинен бути пронизаний ідеями формування у студента норм і правил ЗСЖ. З різноманіття педагогічних стратегій, запропонованих доктором педагогічних наук, професором В.В. Ігнатової, найбільш прийнятною можна вважати стратегію орієнтування. Дана стратегія адекватна реальній ситуації розвитку особистості студента, не суперечить основним освітнім потребам студента, торкається основних сфер особистості (пізнавальної, емоційно-мотиваційної, діяльнісної) і передбачає комплекс заходів ознайомчого, рекомендаційного характеру, спрямованих на досягнення певної мети, що визначає результат. В результаті реалізації цієї стратегії відбувається свідомий вибір ціннісних орієнтацій, напрями становлення особистості, самореалізації в професійній сфері життя. Таким чином, особливості студентського віку та сутнісні характеристики педагогічної стратегії орієнтування дозволяють розглядати цю стратегію в контексті ЗСЖ і включати студента як суб'єкта в здоров'язберігаючу діяльність. Вона передбачає оволодіння особистістю

певними способами здоров'язберігаючої діяльності, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища у вищому навчальному закладі. Практичні завдання досягнення мети даної стратегії здійснюються послідовно на кожному етапі орієнтування студента на ЗСЖ: етапах ознайомчий, етап актуалізації, етап розширеного збагачення. Кожен етап стратегії включає: вирішення педагогом певних завдань, здійснення педагогічних дій, використання відповідних форм і методів, а також результат, виявлений в діяльності студента. Реалізація ефективної стратегії формування здорового способу життя студентів можлива тільки при створенні певних педагогічних умов. Про необхідність створення педагогічних умов при реалізації виховних технологій писав В.А. Сластенін та інші науковці. Вважаємо за необхідне виділити такі педагогічні умови формування здорового способу життя студентів: 1) інформування студента про ЗОЖ (організація інформаційного забезпечення); 2) актуалізація його емоційно-ціннісного ставлення до ЗСЖ (організація моделювання студентом ЗСЖ); 3) збагачення досвіду ЗСЖ студента (створення здоров'язберігального освітнього середовища.). Багаторічні дослідження науковців [Г. Апанасенко, О. Яременко, О.Вакуленко, Ю. Галустян, Г. Апанасенко, Т. Бойченко, Л.Ващенко, зокрема дозволили виявити ряд негативних чинників формування ЗСЖ в освіті: стресова педагогічна тактика, інтенсифікація навчального процесу, технології навчання, невідповідність фізіологічних і гігієнічних вимог до організації навчального процесу, недоліки в існуючій системі фізичного виховання, відсутність системної роботи по формуванню цінності здоров'я і ЗСЖ (в тому числі профілактичної роботи з запобігання шкідливих звичок, статевої і сексуальної освіти, недостатнє використання засобів фізичного виховання та спорту і т. д.), пропаганда нерационального харчування зокрема в закусочних «швидка кухня», гіподинамія серед студентів і пр.

До загальних особливостей створення здоров'язберігального освітнього середовища ми відносимо особливості, притаманні усім освітнім установам системи вищої професійної освіти стосовно організації ЗСЖ студентів; до специфічних – особливості, зумовлені профільним спрямуванням вузу (медичний, технічний, педагогічний, творчого, аграрний інші.).

Загальні особливості, зумовлені проблемою ЗСЖ студентів в умовах вузу, визначені, по-перше, стандартами законів України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Національну програму «Репродуктивне здоров'я 2001-2005», змістом освіти, орієнтованістю на проблеми здоров'я студентів вузу. Відповідно до «Національної доктрини розвитку освіти України» до ключових компетентностей включена і компетентність здоров'язбереження, при формуванні якої реалізується безліч підходів. В її основі: знання і дотримання норм здорового способу життя, розуміння небезпеки куріння, алкоголізму, наркоманії, СНІДу; знання і дотримання правил особистої гігієни, побуту; фізична культура людини; свобода і відповідальність вибору

способу життя; досвід і готовність реалізації цих знань в життєдіяльності; прийняття здоров'язбереження як цінності; регулювання психосоматичного і емоційного прояву стану здоров'я .

Таким чином до загальних особливостей створення здоров'язберігального середовища ми відносимо наявність у навчальному плані дисциплін також навчальних дисциплін: фізична культура, валеологія, (або екологія людини), зміст яких багато в чому визначає ЗСЖ студентів.

По-друге, до числа загальних особливостей організації ЗОС в вузі на наш погляд, доцільно віднести дотримання вимог з формування культури здоров'я, з дотриманням гігієнічних, психолого-педагогічних і психофізіологічних вимог. По-третє, в вищі навчальні заклади приходять люди з достатньо сформованими поглядами, правилами, звичками, установками, в тому числі і щодо ЗСЖ, отже, проблема організації здоров'язберігального освітнього середовища у вузі може бути успішно вирішена при врахуванні цієї особливості. До числа специфічних особливостей створення здоров'язберігального освітнього середовища ми відносимо, врахування індивідуальних особливостей студентів. На думку К. Роджерса, активні молоді люди прагнуть жити «конструктивно і адаптивно в своїй культурі». До числа ключових компетенцій випускників вузів відносять уміння вчитися, соціальну компетентність, загальнокультурну, здоров'язбережувальну, громадянську, компетентність з інформаційних і комунікаційних технологій. Для студента медичного вузу здоров'язбережувальна компетентність є одночасно і узагальненою, і спеціальною (професійною).

Аналіз літературних джерел доводить, що у формуванні культури здоров'я і формування здоров'язберігального освітнього середовища велике значення має інтелектуальний і творчий компоненти. Визначено, що чим більше в трудовій діяльності займає творчий розвиток, ініціатива, особистісні здібності і знання, тим більше така діяльність приносить задоволення, а тим самим і підвищує резистентність до захворювань. В. А. Лищук справедливо вважає, що розвиток духовного світу людини, його творчих здібностей, ставлення до праці, до соціальної сфери сприяє ЗСЖ людини.

Поняття синкретизму (від грец. synkretismos-з'єднання) трактується як споконвічна злитість елементів, які не можуть бути роз'єднані і розглядатися окремо. Особливості цього процесу в тому, що кожна людина суб'єктивно і емоційно реагує на природні явища: світло, звук, колір, аромат - і створюється внутрішня гармонія. В. Андреева в рамках курсу валеології стверджує, що «мистецтво виступає в ролі валеологічної технології». Дійсно, в системі створення ЗОС необхідно більше уваги приділяти гармонізації людини з самим собою і навколишнім світом, в якості механізму виділяється мистецтво як засіб, спосіб, метод саморегуляції, формування культури емоцій і почуттів і тим самим досягнення духовного благополуччя. Цю точку зору підтримує

і розвиває Л. Г. Савранский, які вважає, що система освіти не завжди формує позитивне мислення, не актуалізує філософську сутність віру в себе і т. д. Він вважає, що «принципове значення має мистецтво як засіб і метод формування філософії здоров'я». Роль мистецтва у формуванні та збереженні здоров'я людини обґрунтована в рамках концепції педагогічної валеології та поступово знаходить своє місце в практиці освітніх установ (музикотерапія, ароматерапія, релаксація та ін), проте у вузах цей напрямок не набув належного розвитку.

Для визначення способів організації створення здоров'язберігального освітнього середовища ми обґрунтували і розкрили основні принципи, які відносимо до особливостей впровадження ЗСЖ. Принцип, за визначенням Е. С. Рапацевіч, - це «керівна ідея, основне правило, основна вимога до діяльності, поведінки».

До особливостей створення здоров'язберігального освітнього середовища, зокрема у медичних вузах ми відносимо принципи організації. Він включає методологічний принцип організації ЗСЖ у вузі, що визначає зміст, організаційні форми і методи, прийоми і способи здоров'язбереження – принцип здоров'язбереження призначення якого ми бачимо в обґрунтуванні теоретичних передумов для реалізації навчальних функцій процесу професійного навчання з позицій ЗСЖ. Принцип до культуровідповідності в створення здоров'язберігального середовища студента обумовлений культурологічними факторами, пов'язаний з формуванням культури здоров'я, організацією дозвілля населення, національних, релігійних ідей, традицій, обрядів на основі популяризації питань ЗСЖ. Валеологічний принцип створення здоров'язберігального середовища обґрунтовує потребу студентів в ЗСЖ і мотивації до ЗСЖ, формує методологію валеологічної освіти студента. Принцип природовідповідності створення здоров'язберігального середовища визначає організацію ЗСЖ студентів з урахуванням їх природних задатків. Дотримання принципу наступності передбачає необхідність організації постійної роботи по формуванню ЗСЖ особистості, обов'язковість формування ЗСЖ на кожному етапі професійної освіти у вузі. Принцип

інтеграції в організації ЗСЖ студентів слід розуміти як взаємодію структурних підрозділів вузу, суб'єктів виховно-освітнього процесу в напрямку формування культури здоров'я студентів. Принцип педагогічної підтримки створення здоров'язберігального середовища визначає необхідність допомоги студенту з урахування його індивідуальних можливостей, особливостей і інтересів. Принцип гнучкості у створенні здоров'язберігального освітнього середовища заснований на тому, що організація ЗСЖ студентів повинна бути гнучкою відповідно до внутрішньої логіки і закономірності виховно-освітнього процесу в вузі, до зовнішнього середовища і до індивідуальних особливостей студентів вузу.

Таким чином, виявлені нами особливості організації і створення здоров'язберігального освітнього середовища у вузі передбачають створення спеціальних умов, до яких ми відносимо необхідність розробки та реалізації структурно-функціональної моделі організації ЗСЖ студентів у вузі, що включає в себе педагогічні умови (реалізація змісту освіти, що сприяє ЗСЖ студентів, відмова від авторитарної педагогіки, організаційні (проходження концепції ЗСЖ всіма учасниками процесів навчання і виховання у вузі; розробка і реалізація програм, проєктів організації ЗСЖ), матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні, інформаційно-методичні, кадрові і фінансово-економічні умови.

Висновки.

Формування здорового способу життя студентів в освітньому просторі вищого навчального закладу є визначальною основою всебічного та гармонійного розвитку особистості, її способу життя та життєвої позиції. Аналіз цієї проблематики є вкрай актуальним завданням сучасної педагогічної думки і освітньої практики, тому що здоров'я належить до найголовніших цінностей людини. Збереження здоров'я, дотримання здорового способу життя вважається найбільш вагомим нормою загальної культури людини цивілізованого суспільства.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з пошуком оптимальних шляхів рішення проблем формування ЗСЖ студентської молоді та можливостей його збереження у дорослому віці.

Література:

1. Бібік Н.М., Вашченко Л.С., Локшина О.І., Овчарук О.В., Парашченко Л.І., Пометун О.І., Савченко О.Я., Трубацова С.Е. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. К.: К.І.С., 2004. 112с.
2. Бойченко Т.Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України. Основи здоров'я і фізична культура. 2008. №11. С.6-7.
3. Вашченко Л.С., Бойченко Т.Є. Основи здоров'я: книга для вчителя: Навчально-методичний посібник. К.: Генеза. 2005. 240с.
4. Глагошук О.Г. Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі:авт. Дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання». Київ,2008. 20с.
5. Дубогай О.Д., Завацький В.Й., Короп Ю.О. Методика фізичного виховання студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи [навчальний посібник]. Луцьк: Настір'я, 1995. 220с.
6. Мадзігон В.М. Поступ в третє тисячоліття. К.: Педагогічна думка. 2006. С.16-17.
7. Навички заради здоров'я. Навчання здорового способу життя на засадах розвитку навичок: важливий компонент школи, дружньої до дитини, школи, що підтримує здоров'я. // Гіллепсі А., Джонс Д. Т. Інформаційна серія «Здоров'я в школі». Документ 9. ВООЗ.- К.: Кобза, 2004.- 123 с.
8. Микитюк О.М., Шиян О.І. Компетентнісний підхід до забезпечення здорового способу життя у сприятливому екосередовищі. Львів: ЦПД, 2009, –136с.
9. Тоффлер Олвін. Третя хвиля. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. К.: Либідь, 1996. С.275-334.
10. Hamre B.K., Pianta R.C. Can instructional and emotional support in the first-grade classroom make a difference for children at risk of school failure? *Child Development*, 2005, vol.76(5), pp. 949–967.
11. Klem A.M., Connell J.P. Relationships matter: linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of School Health*. 2004, vol.74(7), pp. 262–273.
12. Libbey H.P. Measuring student relationships to school: attachment, bonding, connectedness, and engagement. *Journal of School Health*. 2004, vol.74(7), pp. 274–283.
13. Patton G., Bond L., Carlin J.B. Promoting social inclusion in schools: a group-randomized trial of effects on student health risk behavior and well-being. *American Journal of Public Health*. 2006, vol.96(9), pp. 1582–1587.

Информация об авторе:

Микитюк Оксана Михайловна
omykytyuk@yahoo.com

Львовский институт последипломного педагогического образования
ул. И. Огиенко, 18А, г.Львов, 79007, Украина.
Поступила в редакцию 15.10.2012г.

References:

1. Bibik N.M., Vashchenko L.S., Lokshina O.I., Ovcharuk O.V., Parashchenko L.I., Pometun O.I., Savchenko O.I.A., Trubachova S.E. *Kompetentnisnij pidkhid u suchasnij osviti* [Competent approach in modern education], Kiev, KIS, 2004, 112 p.
2. Bojchenko T.Ie. *Osnovi zdorov'ia i fizichna kul'tura* [Bases of health and physical culture], 2008, vol.11, pp. 6-7.
3. Vashchenko L.S., Bojchenko T.Ie. *Osnovi zdorov'ia* [Bases of health], Kiev, Genesis, 2005, 240 p.
4. Gladoshchuk O.G. *Pedagogichni umovi vdoskonalennia kul'turi zmicnennia zdorov'ia studentiv u sistemi fizichnogo vikhovannia u vishchomu navchal'nomu zakladi* [Pedagogical terms of perfection of culture of strengthening of health of students in the system of physical education in higher educational establishment], Cand. Diss., Kiev, 2008, 20 p.
5. Dubogaj O.D., Zavač'kij V.J., Korop Ju.O. *Metodika fizichnogo vikhovannia studentiv, vidnesenikh za stanom zdorov'ia do special'noyi medichnoyi grupi* [Method of physical education of students, taken on the state a health to task medical force], Lutsk, Nastir'ya, 1995, 220 p.
6. Madzigon V.M. *Postup v tretie tisiacholittia* [Advancement in the third millennium], Kiev, Pedagogical idea, 2006, pp. 16-17.
7. Gillepsi A., Dzhons D. T. *Navichki zaradi zdorov'ia* [Skills for the sake of health], Kiev, Kobza, 2004, 123 p.
8. Mikitiuk O.M., Shiian O.I. *Kompetentnisnij pidkhid do zabezpechennia zdorovogo sposobu zhittia u spriiatlivomu ekoseredovishchi* [Competent approaches providing of healthy way of life in favourable ecological environment], Lviv, TSPD, 2009, 136 p.
9. Toffler Olvin. *Tretia khvilia* [Third wave], Kiev, Libid', 1996, pp. 275-334.
10. Hamre B.K., Pianta R.C. Can instructional and emotional support in the first-grade classroom make a difference for children at risk of school failure? *Child Development*, 2005, vol.76(5), pp. 949–967.
11. Klem A.M., Connell J.P. Relationships matter: linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of School Health*. 2004, vol.74(7), pp. 262–273.
12. Libbey H.P. Measuring student relationships to school: attachment, bonding, connectedness, and engagement. *Journal of School Health*. 2004, vol.74(7), pp. 274–283.
13. Patton G., Bond L., Carlin J.B. Promoting social inclusion in schools: a group-randomized trial of effects on student health risk behavior and well-being. *American Journal of Public Health*. 2006, vol.96(9), pp. 1582–1587.

Information about the author:

Mykytyuk O.M.

omykytyuk@yahoo.com

Lvov Institute of Postgraduate Pedagogical Education
A. Ogienko str. 18A, Lvov, 79007, Ukraine.
Came to edition 15.10.2012.